

GASETA DE LES ARTS

1.er SETEMBRE 1926

DIRECTOR: JOAQUIM FOLCH I TORRES

Any III.—Núm. 56

Una obra de Damià Campeny, l'escultor neoclàssic, pel Gremi de Revenedors de Barcelona

El Gremi de Revenedors al segle XVIII-XIX. — El Gremi de Revenedors de Barcelona, tingué a les acaballes del segle XVIII i a principis del XIX, una època de puixança. A través dels documents del seu arxiu s'endevina aquest estat de floreament, car si en 1781, construïa a la plaça del Pi, la casa que avui ocupa l'Associació de Revenedors, successora del referit Gremi (exemplar arquitectònic curiós i ja escàs, de façana esgrafiada d'estil Lluís XVI (fig. 1), en 1791 demanava al Vicari general del Bisbat l'autorització que li fou concedida, de fer nou l'altar de la germandat de Sant Miquel, al qual es traslladava el Sant Sagrament l'any 1800, i que és el que avui encara ocupa en una de les capelles laterals de l'església del Pi.

L'actual Associació de Revenedors, curosa i orgullosa del seu passat, ha guardat les coses que els passats li llegaren, de manera que si podem admirar les taulles gòtiques de l'altar antic que en un dels quaderns d'«El Tresor Artístic de Catalunya» publicarem íntegrament, amb elles i dins un gran armari fet aposta, al fons de la Sala Gremial, hi podem admirar el Misteri del Sant Enterrament, que el Gremi portava anyalment a la processó del Dijous Sant; aquella memorable processó que organitzava la Congregació de la Sang, establerta en la mateixa plaça del Pi, vora la casa Gremial dels Revenedors, i a la qual concorrien els Gremis de Barcelona, portant quiscun un dels Passos de la Passió de Jesucrist.

La Processó del Dijous Sant. — Les notícies que tenim de la celebració d'aquesta processó barcelonina tant famosa, ens senyalen l'època del seu esplendor, en fer-se càrrec de la seva organització l'Arxiconfraria de la Sang, fundada en el segle XV per Sant Vicens Ferrer. Des de poc després de la fundació de l'Arxiconfraria, aquesta manifestació religiosa prengué una importància que anà en augment progressiu, i que tingué dies d'especial lluïment en el segle XVIII i principis del XIX. La processó atreia a Barcelona gran nombre de

forasters d'arreu de Catalunya i la cooperació dels Gremis a ella contribuïa a n'aquesta importància més que tot, car pels misteris que resten conservats es veu que les corporacions dels oficis encomanaven els grups escultòrics dels passos de la Passió als millors artistes. Així, els Velers, hi portaven el Misteri de la Santa Espina, de l'escultor Amadeu, conservat avui entre els records barcelonins del Museu de la Ciutadella, i així els revenedors encomanaven a Damià Campeny, el pas del Sant Enterrament, objecte del nostre treball.

Ens donen raó del que era el seguici d'aquesta processó, les auques

de l'època, i un fris mural de 92 metres de llargària, per 62 cmts. d'alçada, que és exhibit així mateix al Museu de la Ciutadella, i en la mateixa susdita secció de records barcelonins. Per ella i pel text de les auques que es transcriu, es pot tenir una idea de l'ordre de la comitiva i número dels grups escultòrics que figuraven en ella. Diu així el text de l'auca:

«Procesión; que el día del Jueves Santo celebra la Real Archicofadria de la Purísima Sangre de nuestro Señor Jesucristo. Dicha Cofadria se halla fundada en la Parroquial Iglesia del Pino de la ciudad de BARCELONA.

(Cl. Serra.)

I.—Concurso de gente. Justicia, Trompetero. Capitan Manaya.

II.—Soldados romanos y acompañamiento de achas.

III.—Pendón confiado a la Agregación de cofadres y congregantes de la misma Archicofadria.

IV.—La Vera Cruz, corresponde al Colegio de tintoreros de paños.

V.—El paso de la Cena del Señor, a cargo de devotos agregados.

VI.—La Oración del Señor al Huerto de Getsemani, a cargo de los devotos hortelanos de la Puerta de S. Antonio.

VII.—La Prisión del Señor al Huerto, a cargo de la Agregación de distintos devotos.

VIII.—El Azotamiento del Señor a cargo de los franceses establecidos en esta ciudad.

IX.—La Coronación del Señor, a cargo de la Agregación de maestros sastres.

X.—El Ecce Homo, a cargo del gremio de maestros horneros.

XI.—El paso del Señor con la Cruz a cuestas, a cargo del gremio de terciopeleros.

XII.—El paso de Desnudarle, a cargo de tintoreros de seda.

XIII.—El paso de Clavarle en la Cruz, a cargo del gremio de maestros zapateros.

XIV.—El Descenso de la Cruz, a cargo de herreros, caldereros, lintneros.

XV.—La Virgen de la Piedad, a cargo de taberneros y mesoneros.

XVI.—El paso del Entierro, a cargo de mancebos horneros.

XVII.—La Virgen del Dolor, a cargo del gremio de caldereros.

XVIII.—La Santa Espina, a cargo del gremio de tejedores de velos.

XIX.—La Ilustre Congregación de la Purísima Sangre.

XX.—Comunidad de presbíteros de la Parroquial Iglesia del Pino. Portantes de Palio. El Santo Sepulcro. Tropa.»

Es particular que a l'auca, en descriure's els Passos i els Gremis o Corporacions que els presentaven, en el del Sant Enterrament, no digui que era del Gremi de Revenedors, sinó dels «mancebos horneros». Non obstant, la forma del Misteri representat en les auques i en el fris mural referit, és la del Misteri dels Revenedors, més o menys ben interpretat, i aquest Misteri consta pels documents que

L'escultor Damià Campeny (1771-1855). Retrat de Vicens Rodas existent a l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona.

publiquem, que el Gremi de Revenedors l'encomanà a n'en Campeny, per tenir «deliberat fer lo Sant Misteri baix lo titol del deposit del Señor al Sepulcre, per anar tots los anys a la Professó del Dijous Sant».

El Misteri. — Es tracta d'un grup de cinc figures de tamany natural, compostes entorn d'un sarcòfag, on es simula que acaba d'ésser enterrat el Sant Cos de Nostre Senyor Jesucrist (fig. 2). Són les figures representades: les de Maria, Sant Joan, Maria Magdalena, Josep d'Arimatea i Nicodemus. La Verge Mare, apareix asseguda amb les mans enllaçades piadosament, adolorida i serena. Maria Magdalena dreta, recolza el seu braç dret en la coberta del Sant Sepulcre, i sosté amb la mà esquerra un vas de perfums. Josep d'Arimatea, Sant Joan i Nicodemus ajusten la coberta del sarcòfag. El Sant Evangelista apareix com un jovecèll. El pietós varó d'Arimatea porta una llarga barba i es presenta de peus damunt del roc on és posat el sarcòfag. Nicodemus apareix barbat amb el cabell curt (figs 3, 4 i 5).

L'armadura de tota l'obra és de fusta. El roc on reposa el sarcòfag és de suro. El sarcòfag, pròpiament dit, és de pasta a base de guix, com les testes i les mans dels personatges. El reste de les figures, vestides de túniques amb exquisits estudis de ropatge, són de roba enguixada. El tot és bellament policromat i conservat amb admirable integritat. Amb aquests procediments, Campeny, va lograr produir un grup de grans figures, evitant els ropatges naturals que difícilment responen a un concepte escultòric, i no carregar d'un pes intransportable el conjunt del Misteri que era portat a espatlles dels congregants que anaven dessota a peanya.

FIG. 2. — DAMIÀ CAMPENY. — Conjunt escultòric del Misteri del Sant Enterrament, del Gremi de Revenedors. (Cl. Vidal.)

Aquesta consta d'un basament iniciat per un plinte amb bells motius en talla d'estil imperi, daurats, damunt

fons negre. Una gran escòcia va d'aquest plinte a una solcolada més gran. L'escòcia s'interromp al cen-

tre i als angles per pilars que sostenen canelobres i gerros d'ornament. Aquests pilars són decorats de relleus, representant la Fama escrivint la Història de Jesucrist des de la seva infantesa a la seva mort, amb dos relleus en els centres dels costats llargs de la base, representant el Devallament de la Creu i l'Enterrament. Aquests relleus són en talla daurada. En el costat frontal, en la pilastra del centre, una inscripció grabada damunt una placa de bronze diu: «El Ilmo. y Rmo. Sor. Dn. Pablo Schar, Obispo de Barña, concede quarenta dias de Indulgencia a los Fieles por cada vez que rezen un Credo delante de esta Santa Imagen en memoria de la Passión y muerte de Ntro. Sor. Jesu-Cristo. — Año 1817.» Acaba la socolada una motllura d'or, i unes galeries de talla de exquisit dibuix sostenen els draps de vellut negre, que tapen tota la part baixa a l'alçada dels portants, que anaven amagats al dessota. Tota la part de talla és daurada. (Vegi's figs. 6 i 7.)

El contracte. — En l'Arxiu del Gremi de Revenedors, conservat en la Capella de Sant Miquel de l'Església del Pi, hi figura el document que reproduïm; contracte del Gremi amb l'escultor Damià Campeny, per a la construcció del Misteri, datat a Barcelona el 6 d'agost de 1816. Diu així:

«Los proms y Comissionats del Gremi de Revenedors de la present Ciutat, y Damià Campeny estatuari abaix firmats; atenen que lo Gremi dalt dit té deliberat fer lo Sant Misteri baix lo titol de deposit del Señor al Sepulcre, per anar tots los anys a la Professó del Dijous Sant, devent compondre-se lo dit Misteri de quatre Figures que serà la de Ntra. Señora = Sant Joan = Nicodemus = Josep d'Arimatea = Maria Magdalena = La Verge Mare = el Sant Cos de Nostre Senyor Jesucrist».

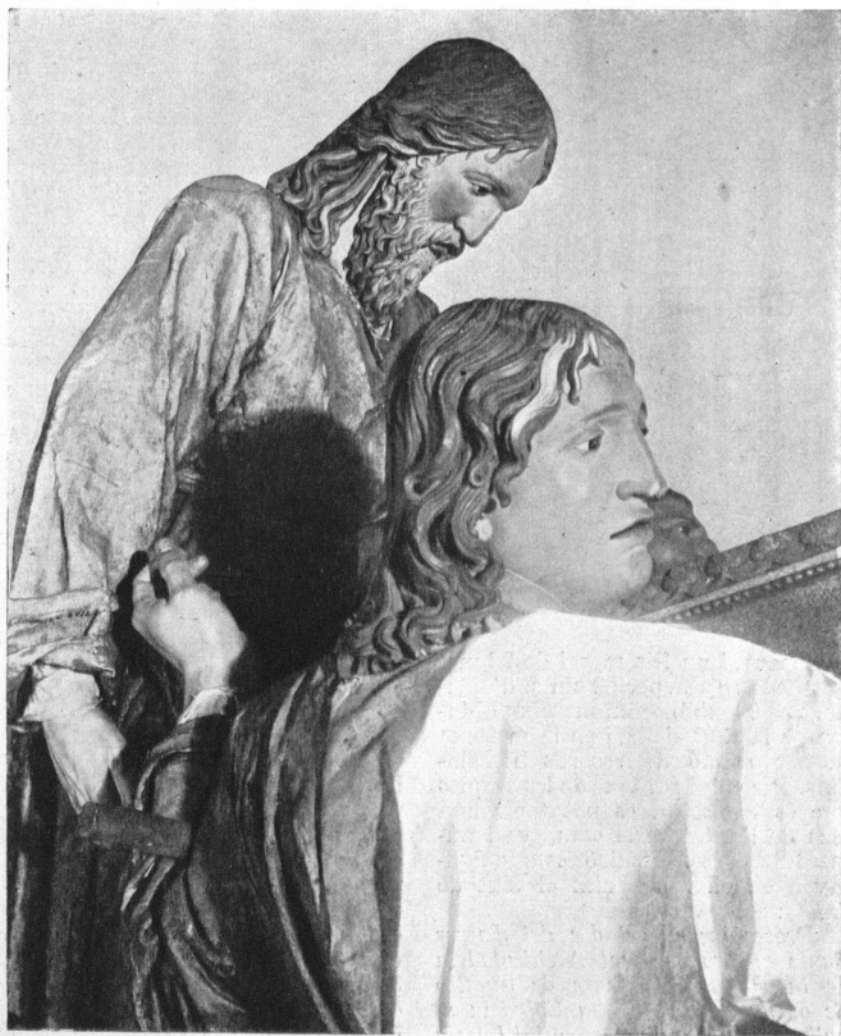

FIG. 3. — Josep d'Arimatea i Sant Joan. — Misteri del Gremi de Revenedors. (Cl. Vidal.)

FIG. 4. — Josep d'Arimatea i Nicodemus. — Misteri del Gremi de Revenedors. (Cl. Vidal.)

FIG. 6. — Conjunt del pas del Sant Enterrament tal com anava a la processó del Dijous Sant. (Cl. Vidal.)

mos = y Joseph d'Arimatea, com y també de la figuració del Sepulcre del Señor, ab tots los demes adornos corresponents, y tenint lo dit Gremi una entera satisfacció de dit Señor Demia Campeny han vingut á pactar y ajustar lo següent.

1. — Jo lo dit Demia Campeny prometo als Señors Proms y Comissionats fer lo dit St. Misteri ab las quatre figures, se, ulcre o deposit del Señor, ataut, guarniments, Jerros, baxos relleus, flams, gregas y tot lo demes tocant a la encarnació de Figures, feina de fuster, daurador, mañá y tot quan se puga enclourer a la construcció de dit misteri, de manera que prometo deixar-lo corrent y arreglat tot en lo modo y forma del modelo que los tinch presentat, dexantlo corrent y llest alomenos quinze dias antes de la Profesó.

2. — Lo preu queda ajustat lo dit Sant Misteri es de mil setcents duros plata, moneda metalica los que me seran satisfets pers dits Proms y Comissionats ab tres pagas iguals, la primera al principiari la obra, la segona a mitg treball, y la tercera al cumpliment o entrega del Misteri.

3. — Será a carrech dels Proms y Comissionats lo valor de tota cosa de roba ques necessitia per a vestir las Figuras adornos de quita y pon, Veluts, Sarrells d'or bayetas del ataut, Coronas de la Mare de Deu y Sant Joan, y tota friolera que se necessitia per lo adorno de les figures.

4. — Los Proms, y Comissionats acceptan lo dal estipulat, y prometen a dit Sor. Campeñ cumplir tot lo convengut y portat, en lo modo y forma previngut amb lo present Contracte, del que se fa dos copias iguals per tenirne una cada un dels interesats. Barña als 6 d'Agost de 1816. = Demia Campeny y Pasot.

El bocet i els models de relleu pel Misteri. — L'any 1923, la Junta de Museus adquirí als successors dels Padró, les deixes del taller dels artistes a Madrid i amb elles una col·lecció de bocets en terra cuita de l'escultor Campeny i del seu deixeble, l'escultor Padró, pare dels coneguts pintors i dibuixants. Pel coneixement d'una gran part de l'obra de Damia Campeny, aquesta col·lecció de bocets, és veritablement preciosa. Gairebé tenim en ella tots els estudis de les figures conegudes d'en Campeny i una multitud d'altres que ens permeteran, sens dubte en l'avenir, identificar les que no ens són conegudes, i tenir almenys una idea de les que s'han perdut, tal com el Sant Bruno de la Cartoixa de Montalegre, del qual n'hi ha dos o tres bocets.

Entre aquestes figuretes de terra cuita d'en Campeny que són exhibides a la Sala I^a del Museu de Belles Arts, hi ha el «modelo» del Misteri dels Revenedors, (fig. 8) que segons es diu en el contracte fou presentat als «Proms y Comissionats». A n'aquest «modelo», respon el contracte en enumerar les figures que hi han de ser representa des, co és: «Ntre. Señor = Sant Joan = Nicodemus = y Joseph d'Arimatea», però en l'obra, ni ha demés de Nicodemus la figura de Maria Magdalena, no pas esmentada en el document. Evidentment, respecte al bocet, la composició de l'obra és molt millorada i feta amb un sensible amor pels efectes dels plegats, i això ens porta a pensar en la clàusula tercera del contracte, en la que diu que «serà a carrech dels Proms y Comissionats lo valor de tota cosa de roba ques necessitia per a vestir les figures». Aixó sembla indicar que el primer plan era vestir les figures, el mateix que ho eren les dels altres misteris, com el de l'Amadeu; i totes les que en aquella època es feien en les esglésies, costum contra la qual, el

FIG. 5. — La Magdalena (Del Misteri dels Revenedors). (Cl. Vidal.)

nostre escultor devia reaccionar, trobant la solució de les teles engegades, per fer un grup de figures de tamany natural, que pel seu pes fos transportable i salvant un xic la dignitat de la plàstica.

En aquesta mateixa col·lecció de terres cuites d'en Campeny que tenim al Museu de Belles Arts, hi ha, ultra el bocet de conjunt, els models dels relleus que decoren la base del Misteri, excepció feta d'alguns, dels de major tamany. En aquesta part de detall, poc penediments va tenir l'artista, ja que es veuen exactes les plaques que de coren el Misteri, amb bocets que es conserven a la nostra col·lecció pública. (Vegi's fig. 9 i 10)

Damia Campeny.

Aquest escultor va nèixer a Mataró l'any 1771. Son pare era basté i el noi treballava a la botiga del seu pare, però l'ofici no li agradava. Sovint el sorprenien fent amb fang petites figuretes. Això observat, el pare ho va posar en coneixement d'un capellà amic de la casa que era el Reverent Josep Conin, beneficiat de la Parròquia de Santa Maria d'aquella ciutat. El sacerdot advertí al pare Campeny que aquelles figuretes revelaven una vocació i aconsellà

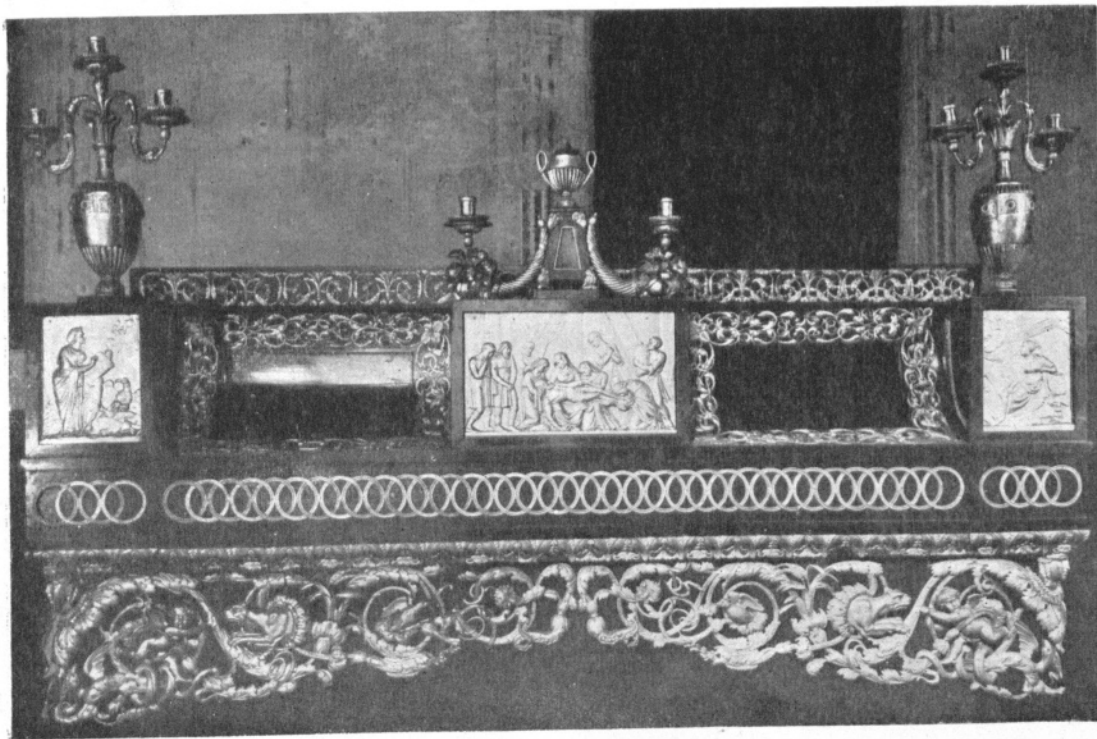

FIG. 7. — Socolada i Galeria que contenen les draperies del «túmbol» sostenint les figures del Misteri del Gremi de Revenedors. (Cl. Vidal.)

que li fessin aprendre el dibuix. En aquell temps en Gurri dirigia l'Altar Major de l'església de Mataró i treballava a les seves ordres un escultor, que es féu càrrec del petit Campeny i el va tenir d'aprenent. Al cap de poc va venir a Barcelona i entrà al taller d'en Gurri, on estigué quatre anys, i d'on fou tret per càstig, inculpat d'haver destruït l'obra d'un company seu. Treballà aleshores amb els escultors Cabanyes i Travé que s'ocupaven de l'ornament de l'edifici que actualment ocupa el Govern Civil de Barcelona; les obres del qual dirigia en Pere Pau Montanya, ingressant després, com alumne, a Llotja, d'on en Gurri el va fer expulsar, inculcant-lo altra vegada d'haver destruït una obra d'un seu condeixeble. Vegent en Campeny que el seu mestre Gurri li tenia jurada, decidí deixar Llotja i emprendre-se les tot sol, treballant a Lleyda, a Cervera i al Monestir de Montserrat.

En 1795, la Junta de Comerç que regia Llotja presentà a oposició una plaça de pensionat a Roma, i en Campeny després d'una lluita plena d'amargures, conquerí el lloc. Els seus mèrits feren que la pensió fos prorrogada. A Roma feu amistat i companyonia amb Canova, i ingressà a l'obrador de restauracions del Vaticà on es familiaritzà amb l'estatuària antiga, essent per la seva formació un dels importadors ací, del neoclacissisme. A Roma hi va passar 18 anys i retornà a Barcelona l'any 1815. L'any següent, que és el del contracte amb els Revenedors, li fou concedida una plaça de Professor a Llotja. En 1819 fou nomenat Director d'Escultura de l'Escola. El mateix any l'enviaren a cercar a Madrid, on li oferien un lloc avantatjós que no acceptà, i on va rebre els home-

FIG. 8.—Bocet del Misteri, que figura a la Col·lecció de bocets de Campeny, al Museu de Belles Arts. (Cl. Laboratori dels Museus.)

natges de lo més granat del món artístic. Va morir a Sant Gervasi el 7 juliol 1855. La llista de les seves obres conegudes és llarga, i el lector la trobarà en el *Diccionario Biográfico y Bibliográfico de Escritores y Artistas Catalanes del siglo XIX*, de D. Antoni

Elias de Molins, d'on son les dades biogràfiques transcrits respecte a tan interessant personalitat del nostre neoclacissisme, que mereix un estudi detingut i un recull complert de la seva obra.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

NOTICIARI

Les Excavacions d'Ampúries

Començà la campanya d'enguany, de les Excavacions que a Ampúries realitza la Junta de Museus, el 15 de juliol, i a càrrec del Conservador del Museu de la Ciutadella, D. Emili Gandia. Clausurat per una tanca de pilars de pedra i filat cobert per rengles de xiprers, tot el recinte grecoromà, el treball dels excavadors va dedicat enguany a deixar explorades les illes de terra que quedaven entre els carrers posats al descobert. En la dita exploració es troben bells fragments de ceràmica grega de la bona època, que permetran la reconstrucció d'alguns bons exemplars, a la vegada que es descobreixen els fonaments de les cases.

Com cada any l'ordre de la campanya és de mig juliol a fi d'octubre. Enguany l'afluència de visitants a les Excavacions d'Ampúries, és major que els anys anteriors.

Còpies de totes les obres conegudes de Bartomeu Bermejo

El Marquès de Viana, en el seu Palau de Còrdova, està formant un Museu d'Art Cordovès que ha obert a la visita pública. Actualment, té encomanades còpies de totes les obres de Bermejo conegudes, i té fetes ja les del Sant Miquel de la Col·lecció Warner, de Londres, i la del tríptic de la Catedral d'Acqui al nord d'Itàlia. En el Museu de còpies del gran primitiu cordovès, hi figuraran les del retaule de la Pietat de la Seu de Barcelona, la Santa Faç de Vich, les taules del nostre Museu i les de la Col·lecció Amatller, endemés del retaule al Museu de Pisa que fundadament se li atribueix, i algunes altres

FIG. 9.—Un dels relleus de la socolada del Misteri, fet en talla daurada. (Cl. Vidal.)

FIG. 10.—Model en terra cuita del anterior relleu, existent al Museu de Belles Arts. (Cl. Laboratori dels Museus.)

existents a Madrid, com la del Sant Bisbe del Prado, que ara darrerament és publicada com a seva, pel Professor Elias Tormo, en un magnífic estudi sobre Bermejo, del qual donarem compte pròximament.

La Col·lecció Bosch i Catarineu

La modestia d'aquest col·leccionista barceloní, ens reté sovint de parlar de les seves adquisicions, dedicades a les seves col·leccions de pintura i a una sèrie molt ben fundada d'arqueologia antiga. La col·lecció de pintura consta, entre altres peces modernes i d'època clàssica, d'alguns primitius importants. Esmentem dos frontals romànics d'Aragó, que són exemplars bellíssims i dos retaules gòtics de tot primer ordre. La col·lecció d'arqueologia antiga ultra la sèrie de tanagres gregues en grup, que poques col·leccions del món igualen, ara s'ha augmentat amb una sèrie de vidres d'excavació, realment meravellosa. Una natura morta de Fortuny cal esmentar entre les peces de pintura moderna més importants, que han ingressat suara. La Col·lecció de Miniatures, que és una de les més notables d'Europa, ha tingut també acreixements dignes de notar-se. Felicitem al col·leccionista i ens felicitem d'aquests augmentos.

El Comte de Lavern

Amb la mort públicament sentida del Sr. Comte de Lavern, hem perdut un amic insigne de les coses d'art, a les que tothora estava disposat a

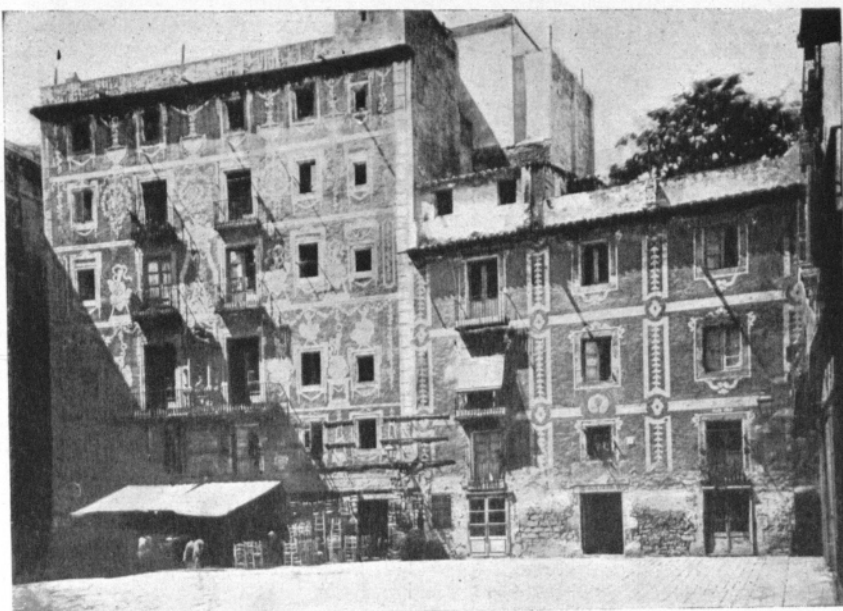

Fig. 1. — La Casa Gremial dels Revenedors a la Plaça del Pi (any 1781.)

L'Editorial David Corts, 460

S'ha fet càrrec des del present número, de l'edició i administració de la

GASETA DE LES ARTS

i de la Col·lecció anexa a la mateixa

"El Tresor Artístic de Catalunya"

Les comandes, subscripcions i reclamacions a
EDITORIAL DAVID. — Corts, 460

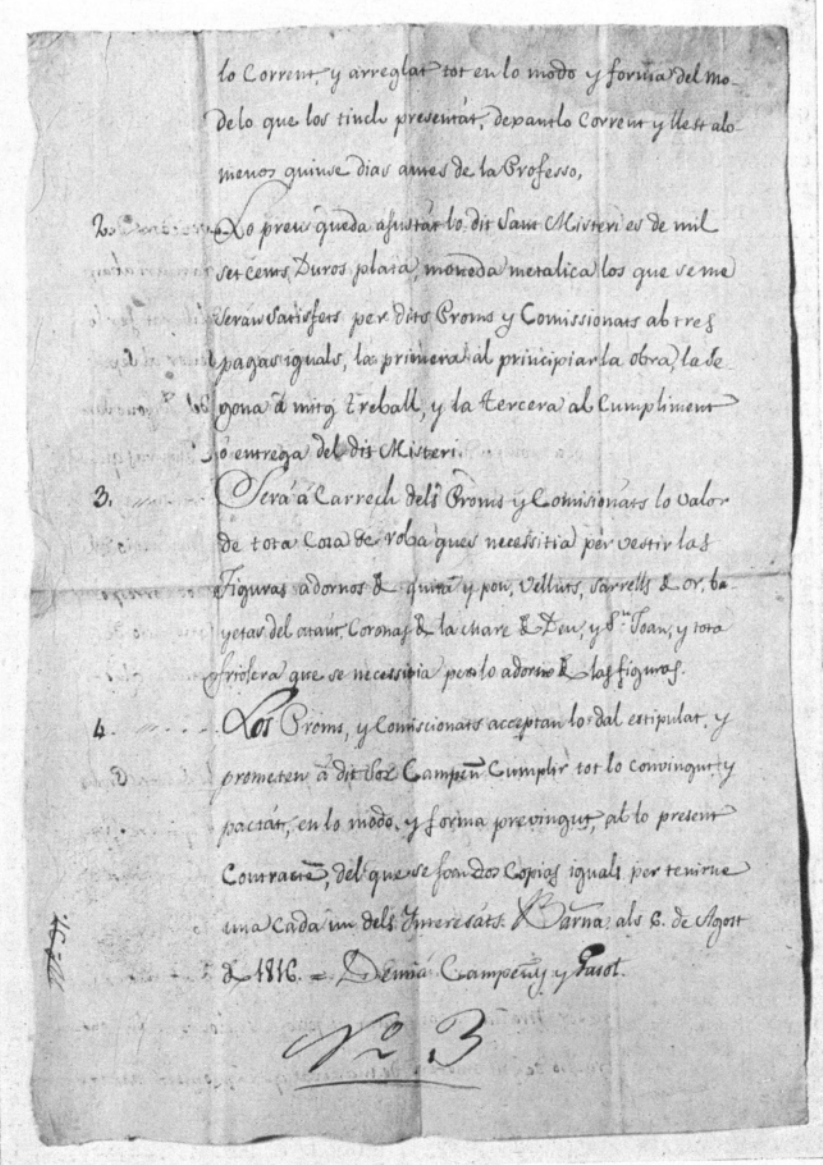
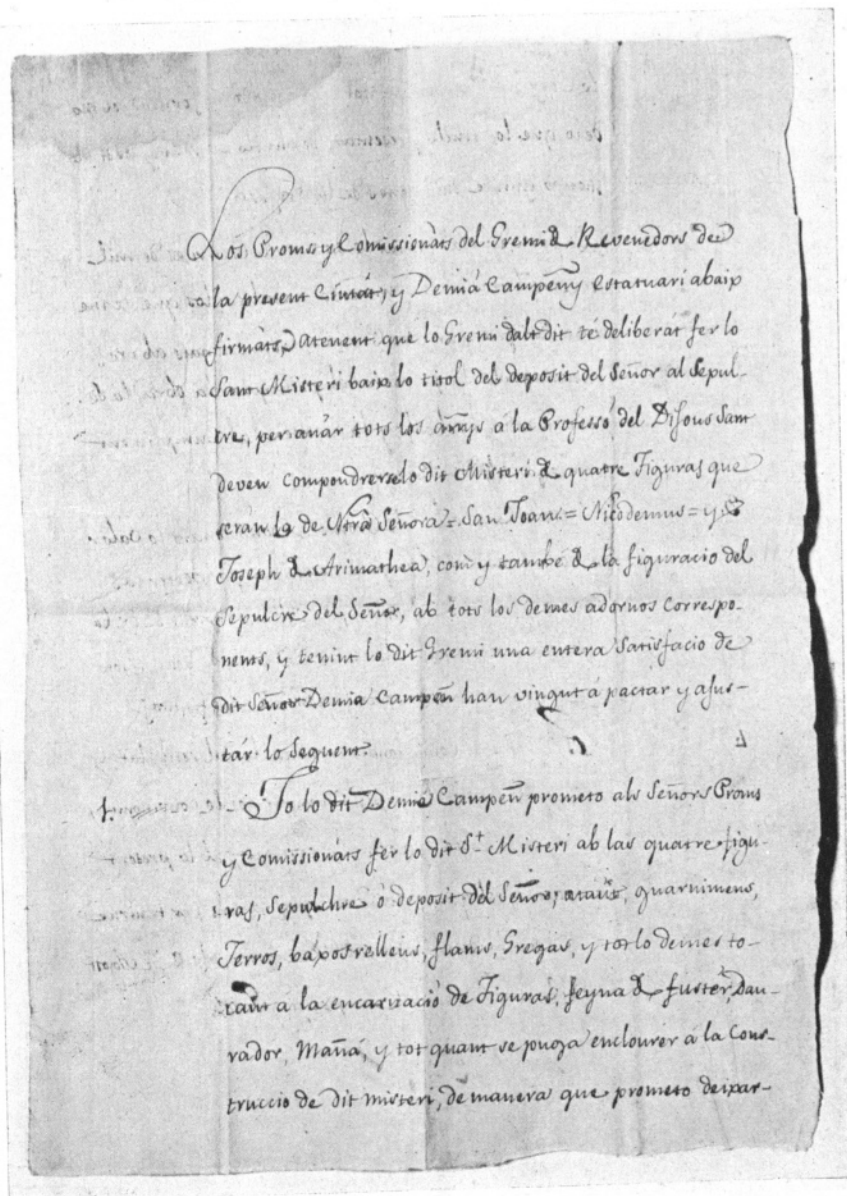
afavorir. Les seves aficions l'havien portat a reunir en la seva casa, una notable col·lecció de pintura i escultura modernes. Presidia l'Acadèmia de Belles Arts, i per gràcia seva, aquella corporació iniciava ara la publicació d'una sèrie de monografies sobre artistes catalans antics i moderns, que amb molt bon encert s'ha començat amb la del pintor quatrecentista Lluís Borrassà, que amb més encert encara, fou confiada a l'eminent arquetip Mn. Josep Gudiol i Cunill, Conservador del Museu de Vich, i de la qual parlarem pròximament. N'hi havia altre de preparada sobre el pintor Caba, que s'havia encomanat al notable escriptor d'art i professor de l'Escola de Llotja, que fou deixeble predilecte d'en Caba, D. Manuel Rodríguez Codolà, Secretari de l'Acadèmia. Es possible que la mort del Sr. Comte de Lavern, hagi aturat aquesta bella iniciativa de l'Acadèmia, a la que desitgem no manquin els mitjans necessaris per a continuar l'empresa tant ben començada.

Déu tinga al cel, a l'il·lustre finat, en el qual els artistes havien trobat sempre protecció i cordial efecte.

Faïances perses datades

(Continuació del número anterior.)

A les demés tècniques de la faïança de l'Àsia anterior, les dades dels anys són extraordinàriament rares. A la gran obra en làmines de Pe-

Facsimil del Contracte de Campeny amb el Gremi, per a la construcció del Sant Sepulcre, conservat a l'arxiu del Gremi de Revenedors i facilitat per a la seva publicació pel Sr. President de l'Associació de Revenedors D. Josep Tresserras. (Cl. Vidal.)

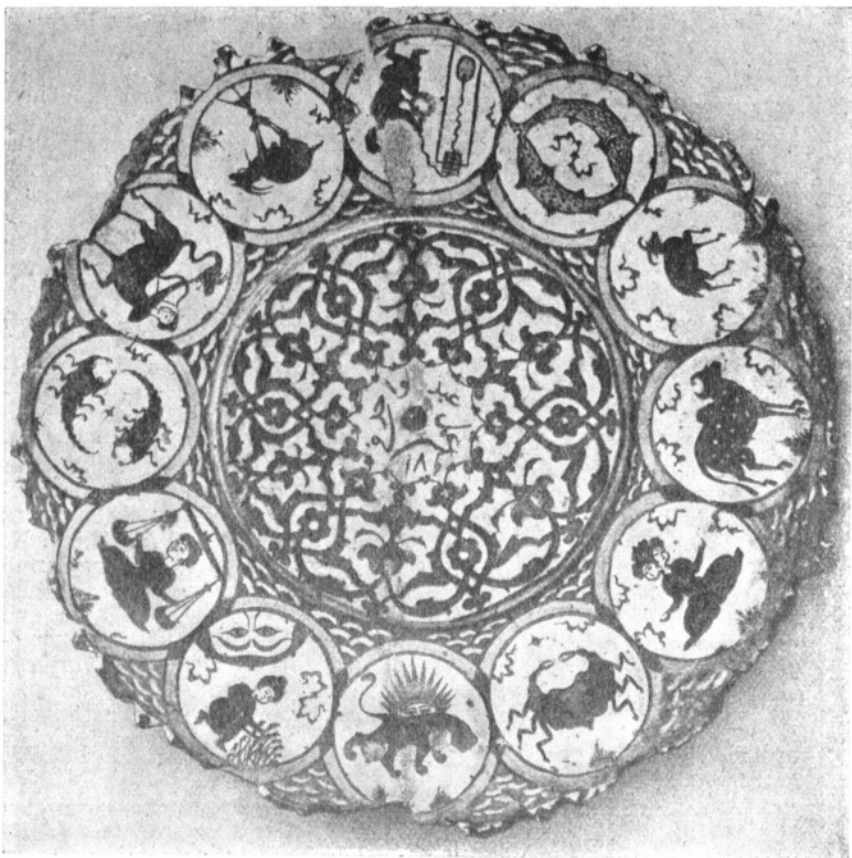

Fig. 10. — Plat datat l'any 1037 de la Hèg. (1627 de J. C.) al Kaiser Friedrich Museum, de Berlín.

zard (1) que reuneix un material de ceràmica islàmica primitiva, sorprenentment ric, no hi trobem ni un sol exemplar datat amb certesa, i a tota l'anomenada Col·lecció Gabri (amb decoració isolada, incisa, a voltes en baix relleu) li manca encara una fixació cronològica precisa; compren aproximadament des del segle x al xii. Se li acostia la ceràmica primitiva, quelcom grollera, que ha sigut trobada amb freqüència a la comarca de Hamadan, amb colors poderosos (especialment vert

(1) Pézard: *La céramique archaïque de l'Islam*.

Fig. 6. — Rajola de Mihrab de l'any 710 de la Hèg. (1310 de J. C.)

i brú) sobre fons blanc brut; és notable dins d'aquest grup un plat incomplet de la Col·lecció de Berlín, amb un gran motiu floral en negre i vermell de tomàtec i petites volutes, entre les que es pot descifrar la data de 528 (1134 de J. C.).

Pel que respecta als altres estils decoratius, hom pot comprobar a Pèrsia, i evidentment no sols a Sultanabad, com fins ara es suposava, des del segle xii, la ceràmica vidriada de plom monocroma amb decoració en relleu; com a document per això, ens pot servir una rajola estrellada de la Col·lecció Kelekian, ver-turquesa, amb inscripció en relleu seguint la vora i la data 515 de la Hèg. (1121 de J. C.) (1). Però les millors peces d'aquesta col·lecció pertanyen a un període posterior; una copa de la mateixa, del mateix to i amb una benedicció plàstica per al posseïdor, al llarg de la vora exterior, conté la data de 677 de la Hèg. (1278 de J. C.) (2), i ens dona dret a atribuir igualment al final del segle xiii altres exemplars conservats en nombre considerable i que se li assemblen. Molt més ric en decoració en relleu i que per tant deu col·locar-se encara quelcom després, és un grup igualment monocrom i vidriat en l'estimat to cobalt, qual representant més sobresortint és el vas de la col·lecció Havemeyer de Nova York, de l'any 685 de la Hèg. (1286 de J. C.) (fig. 7). L'ample fris mostra en dibuix apretat, molt mogut i lliure, branques de fulles amb gaseles saltant, gossos de caça i ocells volant. Un company d'aquest vas excavat, sembla, a Kaschan, però sense data i de Sultanabad el posseeix el repetit Sr. Dikran Kelekian (3). Amb la mateixa tècnica

(1) *The Kelekian Collection*. Aquesta peça degué ésser trobada a les ruïnes d'una mesquita a la Pèrsia central.

(2) I. c. lám. 72 i Kelekian, *The potteries of Persia* (v. n.º 55 de la «Gaseta de les Arts» fig. 4).

(3) I. c. lám. 111. — Kelekian: I. c. p. 25. Un gran vas semblant, amb dibuix singularment primitiu d'animals i inscripció en relleu en Naskhi, recobert per un prim vidriat cobalt, el vaig veure fa deu

es feien també grans rajoles per a mihrab, en les que sens dubte al segle xiv hom passà a la dicromia; així ho veiem en un frontó de nin-xol en blanc i blau que el Sr. Kevorkian va enviar a l'exposició de Mú-nich de 1910, omplert simètricament per entrellats, arabescos i palmetes i amb una llegenda ceràmica al voltant (1) (fig. 8).

Entre els exemplars costosos i feliçment nombrosos, encara que rares vegades se'ns conservin intactes, de l'anomenada ceràmica Minai de Raghes amb pintura policroma i daurat sobre vidriat blanc de marfil, rarament blau, no trobem ni un sol exemple que pugui ésser fixat cronològicament amb precisió, i sols la comparació amb les miniatures de l'anomenada escola de Bagdad amb les que presenten estret parentiu, tant pel dibuix com pel colorit, i que són del primer terç del segle xiii ens permet una ordenació cro-

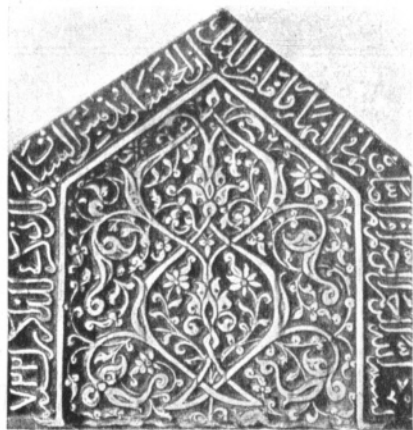

Fig. 8. — Rajola de Mihrab, en blau i blanc. Sultanabad. Any 722 de la Hèg. (1322 de J. C.)

nològica en certa faïso segura. L'epigrafià, en sa major part purament decorativa, d'aquestes peces magnífiques, tampoc ofereix cap aju-

any junt amb la Col·lecció Marling al South Kensington Museum. Portava en un lloc visible la firma «Obra de Hârim de l'any 662» (1264 de J. C.); (al posar-hi retol hom havia llegit erròniament «622») i hem va semblar aleshores sospitosos per molts conceptes; avui no podria sense comprovació ulterior, sense més ni més indicar-lo com a fals, però per altra part tampoc puc admetre'l sense més prova a la present ressenya.

(1) Meisterwerke Mohammedanischer Kunst. Exposició de Mú-nich, 1910. Kat. n.º 1292. (Fot. Bruckmann A-G.)

Fig. 9. — Bol trobat a Raghes. Decoració policroma. Any 607 de la Hèg. (1211 de J. C.) Col·lecció Draeger, de Berlín.

Fig. 7. — Vas en blau-cobalt. Sultanabad. Any 685 de la Hèg. (1286 de J. C.) Col·lecció Havemeyer a Nova York.

da utilitzable; en una copa de la Col·lecció Freer, a Detroit, la Eulogia en àrab es refereix sens dubte ben obertament a la persona del príncep governant, però sense anomenar-lo (1). Una altra faïença, trobada també a Raghes, atribuïda generalment, a base de analogies tècniques, a Sultanabad i que sembla procedir d'un tercer centre artístic, amb decoració lleugera de fulles, flors i versos perses en blau o negre-oliva sobre fons blanc, es veurà amb llum nova del tot per mitjà de la copa de la Col·lecció Draeger reproduïda en la fig. 9. Mostra a la inscripció de la vora exterior, el reste desfigurada per les reconstruccions, la data «... dhu'l hidja 607» (maig de 1211 de J. C.), que sorpren perquè fins ara estàvem inclinats a col·locar aquest grup en una època més avançada; així precedeix aproximadament d'un segle a la ceràmica de

(1) Kelekian: I. c. p. 23, figs. 8, 9. — En el nomenat «esmail-Raghes» (amb daurat i pintura vermella i blanca sobre vidriat blau cobalt), apreciat també temporalment en els vasos, estan executats entre altres dos hermosos epitafis de rajoles dels quals, un podria ésser important per a la fixació cronològica d'aquest grup si arribés a averiguar per la literatura més detalls sobre la persona en ell perpetuada, que és el visir Djelal ed-din Idmail, fill del visir Scherfed-din Ali (Wallis: *The Godman Collection II*, lám. XI). L'altre nomina a un tal Djemâl ed-din Ali (Col. Sarre; vegis Meisterwerke Mohammed. Kunst. Mú-nich, 1912, lám. 111).

Sultanabad més típica i polieroma (1). Un exemplar datat, pronunciadament polierom el coneixem per primera vegada de l'any 732 de la Hèg. (1331 de J. C.) en una escudella amb inscripcions, que el senyor Kelekian en 1911 va exposar a casa En Bruno Cassirer a Berlín (n.º 135).

La ceràmica negra-verda amb vidriat de plom transparent que posseïm per primera volta entre els productes de Rakka junt a l'Eufrates (2), fou, especialment en el segle XIV, com podem concloure pel material conservat, extraordinàriament estimada també a Pèrsia; però, respecte el lloc de fabricació, desgraciadament estem reduïts a conjectures i no hi ha cap motiu per a buscar-lo cap el Daghestan, a l'Occident

(1) La data (v. en el gravat a l'esquerra sobre el peu circular) fou llegida per propietari i el seu conseller «707» i en realitat aquesta data corresponia millor a la hipòtesi admesa fins ara; després de minuciosa investigació de l'escriptura poc llegible, però que en aquest tros no ha sigut tocada per la restauració, he arribat al resultat de què sols pot dir «607». — Un vas blanc amb inscripció negra al voltant degué ésser datat fins 557 de la Hèg. (Col. D. Kelekian, n.º 121); la data no es pot comprovar i en tot cas és molt dubtosa.

(2) Una copa, decorada en negre i vert turquesa i típica del grup de Rakka del segle XI-XII, deu dir segons preten Chatfield Pier l'any 211 de la Hèg. (826 de J. C.); desde un punt de vista tècnic i estilístic s'ha de combatre en absolut la certesa de la lectura.

Fig. 11. — Gerro de l'any 1037 de la Hèg. (1627 de J. C.) al K. Friederich Museum, de Berlín.

del mar Caspi, on sembla que en el segle XV s'acclimatà una ceràmica grup avançat coneixem alguns plats de colors semblants, però artísticament ben altra cosa. D'aquest grup avançat coneixem alguns plats datats, a la Col·lecció Kelekian,

del 873, 878 i 885 de la Hèg. (1468, 1473, 1480 i 1495 de J. C.), tots amb elegant entrellat ornamental (1) i una considerable quantitat de peces menys curiosament decorades, tant en col·leccions privades com en el comerç, on sovint s'atribueixen a la ceràmica de «Kubatscha», qual relació amb la fai nça turca anomenada de Rhodos, encara no està suficientment aclarida.

La ceràmica pròpiament arquitectònica, que va jugar un importantíssim paper a través l'edat mitja a Pèrsia i Turquestan occidental, no sols per la decoració interior, sinó també en la decoració de minarets i façanes, l'hem deixada apart, perquè sempre ha seguit el seu propi camí i no mostra cap mena de relacions estretes, inclús tècniques, amb les arts menors, mentre aquestes apareixen de manera innegable a les rajoles de reflexos; per altra part en el segle XV, són precisament les construccions de Samarcanda, Tebriz, Ardebil i altres llocs, ricament revestides de mosaic de faiança, les úniques mostres de la perduració d'una gran activitat ceràmica.

ERNEST KUHNEL

(1) Kelekian: l. c. p. 26 ss., figs. 25, i 26, — *Ausstellung Mohammed. Kunst. Munich. 1910. Kat. n.º 1385. Exposició Cassirer 1911, n.º 152.*

(Seguirà.)

GASETA DE LES ARTS

Apareix quinzenalment
EDITORIAL DAVID, Cortes 460

Subscripció: Barcelona..... 2 ptes. al mes De l'any corrent Ptes. 1'25
Península i Amèrica 30 » l'any » anterior » 2
Altres països..... 36 » » » Número solt:

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONÍS CASP, 46.
BENET, RAFAEL MUNTANER, 1, 2.ºn, 1.ª
BIOSCA, JOAQUIM DIPUTACIÓ, 310.
CAPMANY, RAMON ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. CASP, 56.
COLOM, JOAN CLARÍS, 99.
DURAN CAMPS, R. DIAGONAL, 335, TALLER.
ESPINAL, M. A. PROVENÇA, 362.
JUNYENT, OLAGUER Bonavista, 22.
MALLOL, IGNASI P. CLARÍS.—OLOT.
MAS I FONDEVILA, A. CLARÍS, 30, 3.ª
MASVILA, F. PG. S. JOAN, 133. ESTUDI
MESTRES, FÈLIX DIPUTACIÓ, 289, 1.ª
RAURICH, NICOLAU BARCELONA, 24 (SARRIÀ)
RINCON, VICENTS PETRITXOL, 14

Diapositives d'art per a projecció

COL·LECCIONS AESLA... ALDANA, 3, ENT.

Dibuixant de publicitat

VALENTINES, ISIDRE... R. 'astelar, 22 TARRAGONA.

Dibuixants-pintors

CARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2.ºn, 1.ª

Escultors

CLARASÓ, ENRIC GRANADOS, TORRA SANT FRANCESC (SARRIÀ).
LLIMONA, JOSEP DIAGONAL, 410.
MARTORELL, SALVADOR ENRIC GRANADOS, 120.
OTERO, JAUME ARAGÓ, 329.
VILADOMAT I MASSANES, JOSEP SARDANYOLA.

Decoració

LENA, S. A. PL. ANTONI LOPEZ, 15, 3.ª, 2.ª

Decoradors

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
CASA «ARTS» SALMERON, 6 i 8.
LLONGUERAS, JAUME RDA. S. PERE, 36, 3.ª, 1.ª
MARCO, SANTIAGO ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C. E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON DIAGONAL, 389.

Projectistes de jardins

LLIMONA I BENET, RAFAEL BALMES, 19, 2.ºn, 2.ª
RIGOL ARTUR PL. TETUÁN, 18, TENDA.

Acadèmies de dibuix i pintura

BAIXAS PI, 1, 1.ª

Llibreries d'art

EDITORIAL POLÍGLOTA PETRITXOL, 8

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MONTAÑO-
LA, S. A. PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC SALMERON, 156, 2.ºn

Efectes de dibuix i pintura

TEXIDOR, MODEST RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA PIETAT, 10 DAR.ª CATED.
GALERIA MONTLLOR FRENERIA, 5.ª
QUER FARRÉS, FR.º PALLA, 27.
VALENCIANO, J. CORRÍBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÁS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VAL·LÈS).
GALÍ, F. (Agent de A. Trone, París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Ceràmica d'art

GUARDIOLA, JOSEP MOZART, 6, 1.ª, 2.ª

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª. STA. ELENA, 4 i 6.

Constructors d'obres

OLIVA MALLOL RDA. S. PERE, 48, 2.ºn, 2.ª

Ebenistes

BUSQUETS, JOAN P. GRÀCIA, 36.
HOMAR, G. CANUDA, 4.
ORRI, FREDERIC ARIBAU, 226.
VAYREDA, RAIMOND... BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Escultors decoradors

SOLER, FRANCESC ARIBAU, 224 INTERIOR.

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.ª. ... MONTSENY, 77 (GRÀCIA).

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. DIPUTACIÓ, 119-121.
TARRAGÓ, ENRIC CONSELL DE CENT, 283.

Galeries d'exposicions

AREÑAS CORTS, 670.
GALERIES DALMAU... P. GRÀCIA, 62.
GALERIES LAIETANES. CORTS, 613.

MALMEDÉ, L. P. GRÀCIA, 68.
PINACOTECA, LA CORTS, 644.
SALA PARÉS (MARAGALL) PETRITXOL, 5

Joiers

SUNYER, R. CORTS, 660.

Lacador

BRACONS, LLUÍS FOLGAROLAS, 46 S. G.

Làmpares

BIOSCA I BOTÉY RBLA. CATALUNYA, 129.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTÉY RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERÓ, PERE ARIBAU, 103.

Miralls

TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. EN C.

Mobles moderns

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Papers pintats

GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.
SÀLVIA, FILLS DE SALV... PORTAL DE L'ÀNGEL, 4

Parquets (fàbriques)

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª. SANTA ELENA, 4 i 6
CASAS, VÍDUA DE F. DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J. ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).

Reproduccions artístiques

BECHINI, GABRIEL... ROGER DE FLOR, 162.
PRIU, TOMÁS CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BANERES, H... CALL, 21.
GALÍ, F. (Agent de A. Trone, París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Tapissers

BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
GILABERT, JOSEP PASSEIG DE GRÀCIA, 114
LLOSA, PERFECTE... BALMES, 128, TENDA.

Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÁS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VAL·LÈS).

Vidres d'art

GRANELL I C.ª. ENRIC GRANADOS, 46.
RIGALT, BULBENA I C.ª. CASANOVA, 32.
TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. EN C.

LONES, LONETES, LLANETES
I ALTRES TEIXITS
TOLDOS, VELAM, BANDERES
I SIMILARS
TENDES DE CAMPANYA
DE DIFERENTS MODELS
CONFECCIÓ DE TOTA CLASSE
DE TREBALLS DEL RAM

G. ESTAPÉ

PASSEIG DE SANT JOAN, NÚM. 8
TELÈF. 203 - S. P.
BARCELONA

RIGALT, BULBENA i C.^a

VIDRERIA D'ART I INSTAL·LACIONS

CASANOVA, 32 (entre Corts i Sepúlveda)
TELÈF. 5343-A. BARCELONA

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885

T. Príu Maríné

Taller de daurats • Altars • Imatges
Decoració i reproducció en pasta
d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració
de retaules antics

Consell de Cent, 368 TELÈF. 2002 S. P.
(entre Bruch i Girona) BARCELONA

Pintura : Paper : Decoració

Manuel Corominas

Astúries, 14 Tel. 394 G.
BARCELONA (G.)

TALLER D'EBENISTERIA
DE

Frederic Orri

Construcció de
mobles de totes
classes

• ARIBAU, 226 •
Telèfon 2091 G. Barcelona

Areñas

FOTOGRAFIA i EXPOSICIONS

Procediments pigmentaris

Gomes

Tintes

Carbons

Esmalts

Venda d'obres
i objectes d'art

Antiguitats

Decoració

Mobles

Corts, 670 (junt al Ritz)

**Encuadernacions
Subirana, S. A.**

Corts, 496

Encuadernacions de luxe,
pròpies per a presents,
de bibliòfil i de tota mena
Especialitats en daurats a mà

Administració:

El libreria Subirana, Portaferrisa, 14

TEL. 813 - S. P. GRANVIA, 660

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

¡GRAN ÈXIT!

RESUM

DE LA

HISTORIA GENERAL DE L'ART

per en

JOAQUIM FOLCH I TORRES

Director dels Museus d'Art i Arqueologia de Barcelona,
Ex-professor d'Història de l'Art a l'Escola Superior de
Bells Oficis

SUBSCRIPCIÓ:

a 1'50 pessetes quadern :- Dos quaderns mensuals

EDITORIAL DAVID - Corts, 460 - BARCELONA

RENART

Reproduccions

Enquadraments

d'art

Diputació, 271

BARCELONA

XOCOLATES

SON ELS MILLORS

TALLER DE TAPISSERIA I DECORACIÓ

JOSEP GILABERT

ANTIGA CASA ROSELLÓ

Es tallen fundes i confec-
cionen tota mena de cor-
tinatges. • Especialitat en
sillons de gran confort.

Passeig de Gràcia, 114 • Telèfon 2634 G.
BARCELONA

GALERIES LAYETANES

Corts Catalanes, 613

Tel. A. 4902

EXPOSICIONS D'ART

TAPISSOS

LÀMPARES

DECORACIÓ

CONSTRUCCIÓ DE MOBLES
D'ESTIL

H. Blanco Bañeres

Call, 21 (Pl. S. Jaume). - Telèf. 190 A.

ALFOMBRES

TAPISSERIES

CORTINATGES

LLENCERIA

TAPISSOS PERSES I D'ESMIRNA
NUSATS A MÀ

Reproduccions artístiques
en marbre, pedra, etc.

Fundició de bronzes a la cera perduda

Gabriel Bechini

TELÈFON S. P. 120

Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430
Barcelona

LA CIUTAT I LA CASA

REVISTA D'ARQUITECTURA,

ARQUEOLOGIA I BELLIS OFICIS

Corts Catalanes, 754, 1.ª 1.ª

BARCELONA

Fusteria

Enric Tarragó

TALLER DE CONSTRUCCIONS:

Consell de Cent, 283. Telèf. 3504 A.

FÀBRICA D'ELABORAR FUSTA:

Roger de Flor, 132. Telèf. 327 S. P.